

“THE PROTECTOR” ADLI ORJİNAL TÜRK NETFLİX DİZİSİNİN ALMANCA ALTYAZISI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A Review of the German Subtitles of the Original Turkish Netflix Series
“The Protector”

Aykut HALDAN*
Birce Yağmur ŞENPİRE*

ÖZET

Günümüzde medyanın gelişimi ile iletişim oranı da giderek artış göstermektedir. Medyada farklı kültürlerin ve dillerin karşılıklı anlaşılabilirliği için çeviriye ihtiyaç duyulmaktadır. Çeviri farklı kültürlerle sahip olan insanların birbirleriyle bağ kurmasına yardımcı olan, başka bir deyişle iki kültür arasında köprü görevi gören bir araçtır. Bu bağ, medyada farklı dillerde olan filmlerin, dizilerin ve şarkıların çevrilmesiyle oluşur. Çeviride en çok kültürlerarası bağı kuran türler ise yazın metinleridir. Bu çalışmanın da temel malzemesi yazın metinlerinden uyarlanmış, popüler kültürün vazgeçilmez bir ögesi olan bir televizyon dizisinin alt yazı çevirileridir. İlk Türk Netflix dizisi “The Protector” Türkçe ismi “Hakan Muhafız” N. İpek Gökdal’ın “Karakalem ve Bir Delikanlının Tuhaf Hikâyesi” adlı romanından uyarlanmış. Binnur Karaevli’nin yönetiminde aksiyon, fantezi, bilimkurgu türlerindeki televizyon dizisi 2018 yılında ilk sezonunda 10 bölüm bulunmaktadır. 2019 yılında yayımlanan ikinci sezonunda ise 8 bölüm bulunmaktadır. Bu çalışmada N. İpek Gökdal’ın yazın eseri Karakalem ve Bir Delikanlının Tuhaf Hikâyesi’nden uyarlanan The Protector’ın 2. sezondan 1. bölümün Almanca alt yazısı incelenmiş, kaynak metnin kaynak kültürde yaptığı etkiyi erek kültürde sağlayamadığı yerlerde ise öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Kültürlerarası iletişim, Yazın çevirisi, Medya, Altyazı çevirisi.

ABSTRACT

Today, with the development of the media, the communication rate increases gradually. In order to understand the different cultures and languages in the media, translation is needed. Translation is a tool that helps people of different cultures connect with each other, in other words it acts as a bridge between two cultures. This bond is formed by translating films, series and songs in different

* Dr. Öğr. Üyesi. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü-Edirne.
E-posta: aykhaldan@yahoo.com

* Trakya Üniversitesi-Edirne. E-posta: b.yagmursenpire@hotmail.com

languages in the media. The types of intercultural link in translation are literary texts. The main material of this study is the subtitle translations of a television series, which is an indispensable element of popular culture, adapted from literary texts. The first Turkish Netflix series The Protector is based on the Turkish name of “Hakan Muhafız” N. İpek Gökdel’s novel “The Strange Story of a Pencil and a Boy”. Under the direction of Binnur Karaevli, there are 10 episodes in the first season of 2018 in the series of action, fantasy and sci-fi. In the second season of 2019, there are 8 episodes. In this study, the German subtitles of Part 1 of the 2nd Season of The Protector, adapted from N. İpek Gökdel’s literary work Pencil Drawing and The Strange Story of a Boy, will be examined and suggestions will be made where the source text cannot provide the effect of the source culture in the target culture.

Key Words: Translation, Intercultural Communication, Literary translation, Media.

Giriş

Teknoloji çağı olarak nitelendirilen günümüzde bilgi edinmekte en yetkin araç olan internette istenilen her bilgiye kolaylıkla erişilmektedir. İnternet üzerinde yayımlanan farklı platformlarda yabancı film ve dizilerin çevirisi gün geçtikçe artmaktadır. Film ve dizilerin çoğu yazınsal metinlerden uyarlanmaktadır. Yazınsal metinlerin çevirisi farklı dillerin ve kültürlerin birbirini tanıyarak yeni bir bakış açısı doğmasına yardımcı olur. Bu bakışın gelişiminde yazın çevirisinin önemi büyüktür. Türk yazın alanında yapılan çeviriler ile başka milletlerin Türk kültürünü ve düşüncülerini tanımasına katkı sağlamaktadır. İnternet üzerinden çeviriye en çok film ve dizilerde karşılaşılmaktadır. Çeviri etkinliğinde çevirmenin dikkat etmesi gereken hususlar hakkında Koller, “Grundprobleme der Übersetzungstheorie” (1972) adlı çalışmasıyla çeviri etkinliğini bir tür yorumlama sanatı (Hermeneutik) biçiminde ele almıştır. Koller’e göre çeviri eyleminde kaynak dilin fonolojik, morfolojik ve sözdizimsel birimlerinin, erek dile dilbilimsel bir yorumlamayla aktarılması gerekir. Başka bir deyişle çevirmen, kaynak metnin dilini önce dilbilimsel yönden inceleyerek anlamı belirleyecek, sonra erek dilde bu anlamı aktarabilecek eşdeğer yapıları yorumlayarak tespit edecektir (Tanrıku ve Arvasi, 2017: 24). Çeviri sadece kitapların çevirisinde değil aynı zamanda film ve dizi gibi görsel ve işitsel türde de yapılmaktadır. Alt yazı, televizyon ve sinemada özellikle yabancı dilde çekilmiş, orijinal seslendirmesi olan filmlerde diğer dillerdeki izleyicilerin filmi seyredirken filmin altındaki yazıyı okuyarak filmde geçen diyalogları ve filmin konusunu anlamasını sağlayan görsel bir yöntemdir (Aktaş ve Oğuz, 2014: 67). Netflix dizisi The Protector 2018 Türkiye yapımı aksiyon, fantezi, bilimkurgu türlerindeki ilk dizidir. The Protector Türkiye’de çok beğenilen dizi IMDb’ de 7,3/10 puana

sahiptir. Farklı dillerde altyazı seçeneği bulunmaktadır. Almanca çevirisi Cornelia Enger tarafından yapılmıştır.

Yazın Çevirisi

Çeviride kültürel değerlerin aktarımının önemli olduğu vurgulanmakla birlikte, çeviri bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her kültürel değeri, içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan, uygarlıklar arası bir iletişim ve bildirişim aracı olarak tanımlanmaktadır (Tanrikulu ve Arvasi, 2017: 34). Kültürlerarası iletişimin en çok sağlandığı araçlar yazınsal metinlerdir. Edebi eserlerin çevirisiyle kültürel değerler farklı toplumlara aktarılarak kültürlerarası bir köprü oluşmaktadır. Yazınsal metinler, bir ulusun kültürü olarak değerlendirilmekte, bu kültür çeviri aracılığıyla dış dünyaya tanıtılmaktadır. Kültürlerin çeviri etkinliğiyle birbirine tanıtılmasıyla, insanın ufkunun açılacağı ve yeni bakış açıları kazanacağı belirtilmektedir (Tanrikulu ve Arvasi, 2017: 69).

Yazın çevirisinde çevirmen kaynak dildeki ahengi bozmadan özgü bir şekilde hedef dile aktarması çok önemlidir. “*Sıradan okur olarak çevirmen, aynı zamanda hem kaynak kültürün hem de hedef kültürün okurudur. Dolayısıyla çevirmen kaynak kültürde kazandırılmak istenen etkiyi tatmalı, aldığı o tadı da hedef kitleye aynı hazla aktarmalıdır*” (Haldan, 2017). Sevinç, “Elias Canetti’yi Evirmek mi Çevirmek mi?” adlı çalışmasında şu ifadeye yer verir: “*Çünkü çevirmen bir yazarın eserini başka bir dile aktarırken, o yazarın tüm özelliklerini, üslubunu, doğasını hissetmeli ve bir sanatçı duyarlılığıyla, bir ressamın ilhamını tuvale yansıttığı gibi başka bir dilde aynı eseri özgünlüğünü bozmadan vermelidir. Bu da edebi çeviri ancak özgün dilden yapıldığında mümkündür. Çünkü birçok çeviri bilimcinin de belirttiği gibi yazın çevirisi bireyseldir ve çevirmenin parmak izlerini taşır, bu nedenle aynı eseri çeviren on kişinin yaptığı çeviri birbirinden farklıdır*” (Sevinç, 2007). Haldan ve Mutlu’nun çalışmasında çevirmenin önemi hakkında şu şekilde ifade etmişlerdir: “*Bazı durumlarda çevirmen, yazınsal kaynak metni çeviremeyecek duruma düşer; yazın dili, günlük dil ve konuşmalardan çok farklı anlamlar ve yapılar içerir. Yazın metni yalnızca okuyucuya bir şey iletmez, onda bazı duygu ve düşünceleri de kendine özgü ve yaratıcı dil kullanımıyla uyandırır*” (2014). Çeviride karşılaşılan sorunlar geçmişten günümüze kadar devam etmektedir. Aksoy’a göre (2002: 83), yazın çevirisinin tüm türlerinde çevirmen açısından yeni bir dilde yeniden yaratma sürecinde karşılaşılan sorunlar şöyle sıralanabilir:

1. Sanatsal dil kullanımı ile ilgili sorunlar,
2. Dilbilgisel sorunlar,
3. Kültürel sözcükler ve kavramlar,
4. Zamansal farklılıklar ile ilgili sorunlar,
5. Yazınsal türler ve teknikler ile ilgili sorunlar (Sevinç, 2007).

Kültür unsurlarının oluşumunda kültürün çok yönlü olması ve kültürün kişiden kişiye farkındalık göstermesi önde gelen nedenlerdendir. Bu unsurlardan en önemlilerinden bir tanesi olan kültürel unsurları Newmark şöyle ayırmaktadır:

1. Çevresel unsurlar (iklim, mevsimler)
2. Maddesel kültür (yiyecek, giyecek, şehirler, köyler, ulaşım araçları, ev eşyaları vb.)
3. Sosyal kültür (iş yaşamı ve özel yaşam ile ilgili unsurlar)
4. Kuruluşlar, faaliyetler, süreçler, dini, siyasi sanatsal ve idari kavramlar (Çocuk Esirgeme Kurumu, Demokrasi, Monarşi vb.)
5. Davranışlar ve gelenek görenekler
6. Deyimler ve ifade kalıpları (Newmark, 1988: 97).

Kültürden kültüre değişiklik gösteren deyimler ve ifadeler için çevirmenin eşdeğerliliği sağlaması gerekmektedir. Koller okurun zihninde değişik duygu, düşünce ve coşku gibi çağrışımlar uyandıran ve anlatıma güç kazandırmak ve daha etkili olmak amacıyla kullanılan deyimleri, üstü örtük ifadeleri yazınsal metinlerin en önemli biçimsel özellikleri arasında saymakta ve bunların hedef dile aktarımında aynı anlamı yansıtan ve iletişimde yaygın olarak kullanılan ifadelerin seçilmesini ve böylece iki metin arasında yan anlam düzeyinde de bir eşdeğerliğin kurulması gerektiğini savunmaktadır (Aktaş, 2001).

Film-Dizi Çevirisi

Yabancı dilde çekilmiş film ve dizilerin erek dile aktarılmasında film çevirisi alt yazı ile çevrilmektedir. Alt yazı Almandada “Untertitel” olarak ifade edilir. Çevirmen bu çeviri türünde sadece normal bir yazın çevirisinde uğraştığı biçim ve içerik aktarım sorununun dışında, alt yazının ekranda görüneceği yer ve zaman uyumu süreçlerini de göz önünde bulundurmak zorundadır (Aktaş ve Oğuz, 2014: 65). Özellikle orijinal metindeki diyalogların (repliklerin) zaman sorunundan dolayı biçiminden ziyade, içeriğinin aktarılmasına ve bu içeriğin de izleyici tarafından belli, sınırlı bir sürede okunup, görüntüyle birlikte anlaşılmasına imkân verecek şekilde düzenlenmesine büyük özen gösterilmelidir. Alt yazı çevirisinde sadece içerik aktarımı değil aynı zamanda görüntü ve zaman uyumuna dikkat

edilmelidir. Tahsin Aktaş ve Derya Oğuz “Film Çevirisinde Alt Yazı” adlı makalesinde alt yazı çevirisinde bir sahnede kaç kelimenin olması gerektiğini dile getirmişlerdir: Bilimsel literatürde alt yazının en fazla 2 satırdan oluşması ve her satırda en çok 35 sözcük ve noktalama işaretinin bulunması gerektiği vurgulanmaktadır. Çalışmada Lambert, alt yazı çevirisini irdelerken, alt yazı çevirilerinin ekrandaki yer ve zaman sorunundan dolayı kaynak metnin içeriğini kısaltarak özet biçimde yansıttığını belirtmekte; bu arada izleyicilerin de bir taraftan alt yazıyı okumak, diğer taraftan da diyalogları dinlemek zorunda olduğuna işaret etmektedir. Alt yazı çevirisi okuyucuların hem okuma hem de dinleme yetisinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bräutigam ise, alt yazıyla işitsel olanın görsel olana çevrildiğini, bir başka ifadeyle altyazının “fonetiğin grafiğe aktarılması” olduğunu ileri sürmektedir. Bräutigam’ın bu tanımını şöyle bir çizelgeyle açıklayabiliriz.

<u>Kaynak Dil</u>		<u>Erek Dil</u>
Diyalog (konuşma)	Çeviri kanalı	Alt yazı
Ses		alt yazı
Görüntü		Görüntü

Dillerarası alt yazı çevirilerinde anlam ilişkileri bilimsel literatürde çok az irdelenmiştir. De Linde, araştırmasında bu konuyu değinirken, alt yazı çevirilerinde tümcelerin biçiminden ziyade anlam boyutuna ağırlık verilmesi gerektiğini vurgulamakta ve tümceler arasında anlam birimi oluşturan öğeleri dört noktada özetlemektedir:

1. Tümceleri birbirine bağlayan bağlaçlar
2. Tümceler arası ileriye ve geriye yönelik ilişkiler kuran dilsel öğeler
3. Diyaloglarda eksilteli yapılar ve birbirinin yerine geçen dilsel öğeler
4. Eş anlamlı sözcük ilişkileri (Aktaş ve Oğuz, 2014: 80).

“The Protector” Adlı Dizinin Alt Yazı İncelemesi

<i>Türkçe alt yazı:</i> Muhafızın bir gözü her zaman arkasında olmalı.	<i>Almanca alt yazı:</i> Der Beschützer muss immer wachsam sein.
--	--

Çevirmen burada kelime kelimesine çevirmek yerine en yakın anlamı vermek istemiştir ve bu yüzden “wachsam” kelimesini kullanarak uyanık, dikkatli olmasını vurgulamıştır.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Fikrini değiştirmeyeceğini düşünmüştüm.	<i>Almanca alt yazı:</i> Du hast deine Meinung also nicht geändert?
---	---

Çevirmen alt yazıda düşündüm kelimesini atlamıştır. Öneri olarak “Ich dachte, dass du deine Meinung nicht ändern wolltest” cümlesinin Almanca alt yazıya daha uygun olduğu düşünülmektedir.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Fikirler bize ait değil.	<i>Almanca alt yazı:</i> Wir können Regeln nicht ändern.
--	--

Almanca alt yazıda kullanılan cümle ile hedef dildeki cümle farklı anlamlar taşımaktadır. Almanca alt yazıda “kuralları değiştiremeyiz” anlamı vardır. Kaynak dildeki anlam erek dile aktarılmasında “Die Meinungen gehören nicht zu uns” cümlesi daha uygundur.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Tılsımlı gömleğini giymemişsin?	<i>Almanca alt yazı:</i> Kein Talismanshemd?
---	--

Çeviride soruda doğrudan “tılsımlı gömleğin yok mu” diye yazılmış. Anlam olarak alt yazı anlaşılmaktadır. Fakat kaynak dildeki fiilin anlamını kullanılması gerekirse “Du hast kein Talismanshemd getragen” bu cümle fiilin anlamını taşımaktadır.

<i>Türkçe alt yazı:</i> [...] sevgilim [...]	<i>Almanca alt yazı:</i> [...] ---- [...]
--	---

Çevirmen erek dilde sevgilim kelimesini görmezden gelip çevirmemiştir.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Yorulmanı hiç istemeyiz.	<i>Almanca alt yazı:</i> Du sollst nicht müde sein.
--	---

Erek dilde ve kaynak dilde farklı anlamların ortaya çıktığı görülmektedir. Özne yüklem uyumu her iki dilde farklı verilmiştir. Kaynak dilde I. çoğul kişi iken erek dilde II. tekil kişi olarak yazılmıştır. Öneri: “Wir wollen nicht, dass du müde wirst”.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Neden biz bunları konuşmuyoruz?	<i>Almanca alt yazı:</i> Wieso sagst du mir nichts?
---	---

Türkçede ve Almanca alt yazıda özne yüklem uyumsuzluğu vardır. Özne yüklem uyumluluğu için “Warum reden wir nicht darüber?” her iki dilin de anlaşılabilirliği sağlanmaktadır.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Nasıl buldun şarabı?	<i>Almanca alt yazı:</i> Schmeckt dir der Wein?
--	---

Dizide orijinal dilinde fikir sorduğunu faka erek dilde iyi mi bulunduğunu sormaktadır. İki dilde farklı anlamlar taşıdığına saptanmıştır ve farklılığı

ortadan kaldırmak için “Wie findest du der Wein?” sorusunun daha uygun olduğu düşünülmektedir.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Memlekette köşe bucak aranıyorsun.	<i>Almanca alt yazı:</i> Die Polizei sucht dich.
--	--

Erek dilde kaynak dildeki anlamı tam tasvir etmediği tespit edilmiştir. Erek dilde sadece polislerin onun aradığını deñinilmiştir. Fakat kaynak dildeki anlam biraz daha yüceltilmiştir. Öneri olarak “stöbern” fiili kaynak dildeki anlamı taşıdığı düşünülmektedir.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Sen merak etme.	<i>Almanca alt yazı:</i> -
---	----------------------------

Çevirmenin bu cümleyi çevirmediği saptanmıştır. Hedef dildeki cümle için erek dile “Mach dir keine Sorgen” şeklinde aktarılması ön görülmüştür.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Sanmıyorum.	<i>Almanca alt yazı:</i> -
-------------------------------------	----------------------------

Erek dilde çevirisi yapılmamıştır. Çevirmenin “ich glaube nicht” cümlesini eklemesi uygun olabilirdi.

<i>Türkçe alt yazı:</i> [...] minik kuş.	<i>Almanca alt yazı:</i> [...] -.
--	-----------------------------------

Kaynak dilde kullanılan hitap kelimesi erek dilde çevrilmemiştir. Bu kelime için “Kosenamen” olan “Vögelchen” kelimesi uygun olabilir.

<i>Türkçe alt yazı:</i> -	<i>Almanca alt yazı:</i> Schön dich zu sehen
---------------------------	--

Kaynak dilde olmayan bir cümle yaşanan duruma göre çevrilmiştir.

<i>Türkçe alt yazı:</i> Bok yoluna giden sensin.	<i>Almanca alt yazı:</i> Du stirbst umsonst.
--	--

Türkçede söylenen deyim Almana alt yazıda en uygun anlamı “umsonst” sıfatı ile verilmiştir. Tam karşılığının olmamasından çevirmen yorumunu katarak yakın anlamı bularak eklemiştir.

Sonuç

Alt yazı çevirisi diğer çeviri türlerinden farklı olmasına rağmen asıl amaç kaynak dildeki anlamı erek dile aktarmaktır. Alt yazı çevirilerinin sorunlarından biri ise zamandır. Sahnenin ve oyuncuların konuşma sürecine göre hedef dilin alt yazıda erek dilde verilmesi gereklidir. Aksi takdirde görsel ve alt yazı birbiriyle uyumlu olmayabilir. Kaynak dilde kültürel değer ele alındığında erek dilde farklılıklar tespit edilmiştir. Kaynak dilde kültür aktarımında özellikle deyimlerin erek dilde aynı

karşılığı olmadığından, çevirmen en yakın anlamı bularak kendi yorumunu katmaktadır. Bu farklılıklara çözüme yönelik öneriler sunulmuştur. Kaynak dilde olup erek dilde değinilmemiş ifadeler rastlanmıştır ve bu ifadeler için de öneriler sunulmuştur. Deyim ve ifadelerin açıklamaları yorumlanıp eksik verilen ifadeler öneri getirilmiştir. Çevirmen erek dilde kendi yorumlarını da katmıştır.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. İstanbul: İmge Yayınları.
- Aktaş, T. (2001). “Kafka’nın ‘Die Verwandlung’ adlı Öyküsünün Çevirileri Üzerine Bir İnceleme”. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21/1: 33-46.
- Aktaş, T.; Oğuz, D. (2014). “Film Çevirisinde Altyazı”. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13: 3-16.
- Haldan, A. (2017). Leonhard Thoma’nın ‘Der Ruf Der Tagesfische’ Adlı Kısa Öyküsünün Çevirisine Edebiyat Kuramları ve Çeviribilim Çerçevesinde Eğitimsel Bir Bakış”. *Turkish Studies*, 12/34: 251-259.
- Haldan, A.; Mutlu, G. (2014). “Yaşar Kemal’in ‘Hüyükteki Nar Ağacı’ adlı Eserinin ‘Granatapfelbaum’ adlı Çevirisine Dilsel, Toplumsal ve Çeviribilimsel Bir Bakış”. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2/12: 24-46.
- Sevinç, M. (2007). *Erich Kästner’in “Das Fliegende Klassenzimmer” Adlı Eserinin Türkçe Çevirisine Eleştirel Yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koller, W. (1972). *Grundprobleme der Übersetzungstheorie*. Bern: Franke.
- Newmark, P. (1988). *Approaches to Translation*. New York: Prentice-Hall.
- Tanrıkulu, L., ve Arvası, S. B. (2017). “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ‘Huzur’ Romanının Almanca Çevirisi (Seelenfrieden) Örneğinden Edebi Çeviri Eleştirisi”. *Turkish Studies*, 12/7: 383-402.